

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Miličković

Primerjava družinskih politik v Sloveniji in Kanadi
Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Miličković
Mentorica: red. prof. dr. Tanja Renner

Primerjava družinskih politik v Sloveniji in Kanadi
Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Primerjava družinskih politik v Sloveniji in Kanadi

Slovenija in Kanada se soočata z demografskimi spremembami, predvsem s staranjem prebivalstva ter sestavo družin, ki kličejo po novih družinskih politikah. Glede na vedno večjo raznolikost v sestavi družin so se začele pojavljati tudi težnje po novih definicijah, katere bi omogočale čim širše zajemanje pojma družine, redefinicijo odnosov med starši in otroki ter ostalimi področji, ki se dotikajo družinske tematike. V tem delu poskušam na podlagi nacionalnih strategij in zakonodaje podati pregled sistema družinske politike, kjer bo glavni poudarek družinskih politik predvsem na področjih stanovanjske politike, otroškega varstva ter usklajevanja dela in družine. Posvetila bom se tudi težavam, s katerimi se srečujejo družinske politike v obeh državah, in poskušala poiskati rešitve na te težave ter razložiti njihove morebitne posledice na zgoraj omenjenih področjih. Prav tako pa z opravljeno primerjalno analizo slovenske družinske politike s kanadsko iščem razlike in podobnosti na tem področju, ki bi lahko Sloveniji koristile v nadaljnjih rekonstrukcijah same družinske politike ter jo izboljšale.

Ključne besede: stanovanjska politika, otroško varstvo, družinska politika, družina.

Comparison between Slovenian and Canadian family policy

Slovenia and Canada are facing demographic changes, such as rapid aging and new trends in family structure, which call for new family policies. Due to changes within family structures, there have been tendencies to acquire new definitions which would be broader and more inclusive when it comes to redefining family, family relations between parents and children and other areas concerning family issues. The thesis focuses on family policies, especially housing policy, child care and balancing work and caregiving responsibilities, which I am going to analyze based on national strategies and current legislation concerning family policies. I will also discuss issues concerning/relating to the family policies in both countries and try to find solutions to these issues and explain their likely effects on the fields mentioned above. On the basis of comparative analysis between Slovenian and Canadian family policies I try to highlight potential differences and similarities that Slovenia could benefit from in further development of its own family policies.

Ključne besede: Housing policy, child care, family policy, family.

KAZALO

1	UVOD.....	5
2	Oprelitev družine.....	7
2.1	Statistična definicija družine.....	8
2.2	Sociološka definicija družine.....	8
3	Družinska politika v Sloveniji	11
3.1	Slovenska družinska zakonodaja	11
3.2	Zakonske opredelitve družine, zakonske zveze.....	14
3.3	Ukrepi družinske politike v Sloveniji	16
3.3.1	Pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo	16
3.3.2	Družinski prejemki.....	19
3.3.3	Davčne olajšave za vzdrževanega družinskega člana	22
3.4	Otroško varstvo	22
3.5	Usklajevanje dela in družine.....	23
3.6	Stanovanjska politika	25
4	Družinska politika v Kanadi	27
4.1	Kanadska družinska zakonodaja	27
4.2	Zakonske opredelitve družine, zakonske zveze.....	28
4.3	Ukrepi družinske politike v Kanadi	30
4.3.1	Starševski dopust in nadomestilo.....	30
4.3.2	Dohodkovna varnost.....	31
4.3.3	Davčne olajšave	32
4.4	Otroško varstvo	32
4.5	Usklajevanje dela in družine.....	34
4.6	Stanovanjska politika	35
5	Primerjava družinskih politik na izbranih področjih	37
5.1	Sestava družin	37
5.2	Otroško varstvo	38
5.3	Stanovanjska politika	40
5.4	Usklajevanje dela in družine.....	41
6	Ključne ugotovitve.....	44
7	Literatura.....	47

1 UVOD

»Vez, ki povezuje tvojo resnično družino, ni iz krvi, ampak iz medsebojnega spoštovanja in radosti nad življenjem drugega. Člani iste družine redko odrastejo pod isto streho.«
(Bach 1991, 39)

Dandanes veliko ljudi bere ali sliši citate, kot je zgornji, premalo pa se sprašujemo, kaj nam dejansko želijo povedati. Po večini so nas kot otroke učili in nam pripovedovali o družinah, ki bi naj bile sestavljene iz očeta, matere in otrok, vendar stvari niso več tako enostavne kot v otroških pravljicah. Ali je družina res samo tista skupnost, ki je sestavljena iz moškega, ženske in otrok? Ali družina temelji izključno na genetski zasnovi ali pa je za medsebojno spoštovanje, varnost in podporo potrebna le ljubezen, ki jo prispeva vsak član skupnosti.

Poznamo več različnih vrst družin, ki ne predstavljajo več klasične družinske strukture, opisane zgoraj, ampak zajemajo tudi ostale tipe oz. strukture, ki se odklanjajo od standardne definicije družine. Ne ukvarjamo se več samo s klasičnimi nuklearnimi družinami, ampak tudi enostarševskimi, istospolnimi, izvenzakonskimi ter ostalimi oblikami družin, ki se pojavljajo v naši družbi.

Glede na to, da družina velja kot osnovna institucija oz. »celica družbe«, ki se ji po večini pripisuje vloga primarne socializacije in reprodukcije, je razumljivo, da prihaja tudi do redefinicije oz. širitve pojma družine, kar pa je upravičeno povzročilo številne razprave glede prilagoditve družinske zakonodaje na sedanje družbene razmere.

Pri pisanju diplomskega dela bom uporabila primerjalno analizo, pri čemer bom podrobneje pregledala družinsko politiko v Sloveniji in Kanadi, njene vplive ter posledice na družinsko življenje. Najprej se bom osredotočila na definicijo družine, pregledala bom ZZZDR (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih) ter Predlog družinskega zakonika iz leta 2009, ki naj bi prinesel določene novosti, če bi bil sprejet, na koncu pa

bom naredila primerjavo družinske politike med obema državama na področjih otroškega varstva, stanovanjske politike ter usklajevanja dela in družinskega življenja. Osredotočila bom se predvsem na podobnosti in razlike med vplivi družinske politike, v katere bom vključila podatke, pridobljene iz opravljenih raziskav v obeh državah.

2 Opredelitev družine

Družina je ena izmed osnovnih in najpomembnejših družbenih skupin v življenju posameznikov, obenem pa je eden izmed najtežje definiranih pojmov. Pojavljajo se predvsem težave pri definiciji in pri tem, kaj naj bi le-ta dejansko pokrivala. Odstopanja se pojavljajo med posameznimi definicijami predvsem zaradi vedno večje raznolikosti družin, kjer se število nuklearnih družin manjša, pojavljajo pa se novi tipi družin, ki odstopajo od tradicionalne družinske strukture.

Tako zapleten pojem, kot je družina, je treba pravilno oblikovati, da jo je mogoče razlikovati od podobnih pojmov, kot je npr. gospodinjstvo. Pomembno je, kako oblikovati definicijo družine, ki bo obenem:

- *razlikovalna (distinktivna), kar pomeni, da bo zajemala tiste bistvene dimenzije družin, ki družine konstruirajo in hkrati razločujejo od podobnih oblik vsakdanjega življenja ljudi, kot so gospodinjstvo ali partnerstvo (zakonska zveza);*
- *inkluzivna (nediskriminatorna), ki bo zajela vse tiste oblike in načine družinskega življenja, ki se realno pojavljajo, ter med njimi ne bo razlikovala na podlagi ideoloških sodb (npr. družine istospolnih partnerjev, ki so le izjemoma priznanje kot legitimna in legalna družinska oblika);*
- *operativna (socialnopolitično, statistično in raziskovalno operacionalna), ki bo torej učinkovita, tako da jo bo mogoče uporabljati v državnoadministrativnem in raziskovalnoinformacijskem delu. (Rener 2006, 15)*

Večina strokovnjakov in organizacij definira družino na različne načine, pri čemer se velikokrat zgodi, da pri tem izključijo določene tipe družin. Pomemben vidik pri definiranju pojma družine je predvsem inkluzivnost pojma, da se poskušajo zajeti v definicijo vse oblike družin in jih tako poskušati uveljaviti in izenačiti na ostalih področjih.

2.1 Statistična definicija družine

Statistična definicija družine v Sloveniji (SURIS) zajema: »življenjsko skupnost dveh ali več oseb v istem gospodinjstvu, ki so med seboj povezani s poroko, partnerstvom in/ali starševstvom. Družina je lahko par brez otrok, par z enim ali več otroki ali eden izmed staršev z enim ali več otroki. Pri tem ni pomembno, koliko je otrok star, bistveno je le, da še nima svoje družine (zakonca, partnerja in/ali otroka).« (Žnidaršič 2005)

2.2 Sociološka definicija družine

Pri večini socioloških definicijah družine se družina opredeljuje kot dvogeneracijska skupnost, ki skrbi za otroke. Ena izmed najbolj inkluzivnih ter najmanj ekskluzivnih definicij družine naj bi bila definicija OZN, ki pravi, da: » družino predstavljajo vsaj en (odrasel) človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroka/e in je kot taka (torej kot družina) prepoznana v zakonodajah ali v običajih držav članic.« (Rener 2006, 16) Organizacija združenih narodov je postavila na prvo mesto skrb za otroka, s čimer je zagotovila razlikovanje pojma družine od drugih pojmov, kot so partnerska zveza, gospodinjstvo, sorodstvo itd. S takim definiranjem družine pa je prav tako omogočila prepoznavo drugih družinskih oblik, ki jih zahodne družbe ne poznajo ali prepovedujejo (npr. poligamija). V sklopu te definicije je predlagala tipologijo družin in jih ločila na naslednje družine:

- *jedrne družine, med katere uvršča biološke in socialne jedrne družine staršev in otrok, enostarševske družine in adoptivne družine (tukaj se odselitev odraslih otrok od staršev obravnava kot prehod iz biološke v socialno jedrno družino);*
- *razširjene družine, med katere uvršča tri ali večgeneracijske družine, poligamne razširjene družine in plemenske razširjene družine;*

- *reorganizirane družine, med katere uvršča dopolnjene/vzpostavljene družine, življenje v skupnostih (komunski način življenja) in reorganizirane družine istospolnih partnerjev.* (Cseh-Szombathy v Renner 2006, 17)

Podobno definicijo družine, ki temelji na dvogeneracijski podlagi in skrbi za otroke, nam je podala Tomori: »Družina je skupnost oseb na različnih stopnjah razvoja, skupnost, ki skrbi za otroke.« (Tomori 1994, 18) Prav tako opisuje medsebojno povezanost med družinskimi člani in medsebojno odvisnost, ki ne izhaja le iz osnovnih potreb za preživetje, ampak se razvija in dopolnjuje v čustvenem doživljanju, oblikovanju socialne podobe, izkušnjah ter osebni rasti vsakega družinskega člana. (Tomori 1994, 18)

Podoben koncept dvogeneracijskosti oz. element otrok zasledimo tudi pri ostalih avtorjih. »Družino definiramo kot skupino oseb, ki živi v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba ter je med seboj povezana z zakonsko zvezo ali s kohabitacijo in starševskim razmerjem.« (Nowotny in drugi v Renner 2006, 16)

»Družino pravzaprav ustvarijo otroci. Kjer koli se rodijo otroci in živita skupaj najmanj dve generaciji ljudi, ki so krvno ali telesno življenjsko povezani (tu mislimo na posvojene otroke), lahko govorimo o družini.« (Bergant v Pšunder 1994, 50) Ta definicija zajema tudi nebiološki faktor družine in dopušča ostale tipe družin, kot so enostarševske ter družine istospolnih partnerjev.

Pomemben faktor pri definiciji družine je inkluzivnost. Še posebej v današnjih časih je vedno več otrok, ki živijo zunaj klasične, nuklearne družine. Veliko otrok ne živi več pri obeh starših, ampak pri samo enem (enostarševske družine), ali pa starši več ne živijo skupaj (ločitev). Tudi v primeru smrti enega ali obeh staršev ali njihove nesposobnosti za skrb otrok se ustvarjajo novi tipi družin. Vse večje število otrok odraščaja v družinah istospolnih partnerjev, v rejniških družinah ali enostarševskih družinah. Ne glede na to, da imajo te družine različno sestavo, so si vse med seboj podobne. Vse igrajo enako pomembno vlogo v posameznikovem življenju, in čeprav se morajo nekatere soočiti z dodatnimi izzivi, skorajda ne odstopajo od ostalih tipov družin (nuklearnih). Vse

vsebujejo enake dejavnike, kot so samospoštovanje, komunikacija, in odrasle kot snovalce družine. (Satir 1995, 129)

Keržan opozarja na dosedanjo povezanost družine in poroke, ki je po večini veljala zlasti za tradicionalno razumevanje obeh pojmov, kar pa danes ni več smiselno. Glede na to, da se struktura družin spreminja, število razvez in ločitev narašča, zmanjšuje se število porok, vedno pogostejše je življenje v zunajzakonskih zvezah, nastajajo alternativne oblike družin, se poroka in družina ne moreta več samoumevno povezovati. Ravno ti faktorji pa pri tradicionalni obravnavi družine in poroke vzbujajo občutek ogroženosti, ki naj bi vodila v »krizo družine«. Sicer statistični podatki kažejo, da število razvez v Sloveniji že dvajset let ostaja na isti ravni, upadati pa je začelo število porok, vendar brez natančne demografske analize tega ni mogoče interpretirati. Lahko pa trdimo, da se je pomen poroke pri nastanku oz. osnovanju družine zmanjšal. (Keržan 2006, 61)

Oprelitev družine ima pomembne socialno-politične učinke, kar se odraža tudi v zakonodaji in socialnopolitičnih dokumentih. V najbolj nazorni luči se je opredelitev družine pokazala v razpravah o novem družinskem zakoniku v Sloveniji, zato v nadaljevanju opredeljujem družinsko politiko v Sloveniji in Kanadi, kjer se vidijo razlike v definiciji družin.

3 Družinska politika v Sloveniji

»V Sloveniji je v okviru vladnih dokumentov družinska politika razumljena kot celota socialnih, ekonomskih, pravnih, pedagoških, zdravstvenih in drugih ukrepov, ki jih država izvaja za večjo kakovost življenja družin in posameznih družinskih članov.« (Rakar in drugi 2010, 35)

Družinska politika v Republiki Sloveniji temelji na vključevanju celotne populacije oziroma usmerjenost k vsem družinam; na upoštevanju pluralnosti družinskih oblik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo; na spoštovanju avtonomnosti družine in individualnosti njenih posameznih članov; na zaščiti otrokovih pravic v družini in družbi ter dajanju prednostnega mesta kakovosti življenja otrok, na zagotavljanju enakih možnosti obeh spolov; na vzpostavljanju raznovrstnih oblik storitev in na omogočanju, da družine izbirajo med različnimi možnostmi; na delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok; na dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in stanjih; na celostnem, integralnem pristopu. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

3.1 Slovenska družinska zakonodaja

V Sloveniji je glavni temelj zakonodaje Ustava Republike Slovenije. V njej je zapisano, da: »Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.« (Ustava RS 1991, 53. čl)

Vodenje in izvajanje družinske politike je v Sloveniji zastavljeno resorsko, pri čemer Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike (1993) kot plansko-strateški dokument določa smeri razvoja posameznih delov družinske politike, ki so v pristojnosti različnih ministrstev. Pod družinsko politiko razumemo celoto socialnih, ekonomskih, pravnih, pedagoških, zdravstvenih in drugih ukrepov, ki

jih država izvaja za večjo kakovost življenja družin in posameznih družinskih članov. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

Resolucija o temeljnih oblikovanju družinske politike se predvsem osredotoča na naslednja področja:

- *ekonomsko fiskalno področje* se ukvarja z različnimi dajatvami ter nadomestili (družinski prejemki ter različne davčne olajšave);
- *področje družbenih služb in drugih dejavnosti* se deli na splošne, med katere spadata izobraževanje in zdravstveno varstvo ter na personalne, med katere spadajo posvetovalnice in pomoč ostarelim in prizadetim. Njihova naloga je podpora funkcioniranja družine ali delni prevzem njene funkcije (npr. vrtci, šole in zdravstveno varstvo, različna svetovanja itd.);
- *področje zaposlovanja* se ukvarja z usklajevanjem družinskih in poklicnih obveznosti obeh staršev ter drugih ugodnosti v povezavi s trgom delovne sile. Sem spadajo ukrepi, vezani na porodniški dopust, varstvo otrok, različna nadomestila dohodka (npr. v času dopusta), itd.;
- *področje stanovanjskega gospodarstva* se ukvarja s programi namenjenim stanovanjski preskrbi ter z ostalimi oblikami pomoči družinam. Sem predvsem spadajo posojila z ugodnimi pogoji, sklad za gradnjo neprofitnih stanovanj ter njihovo financiranje gradnje, subvencija najemnin socialno ogroženih družin, zagotavljanje stanovanjskih standardov itd. (Rakar in drugi 2010, 37–38)

Zraven resolucije pa prav tako določa družinsko politiko Zakon o starševskem varstvu in družinskih (ZSDP) prejemkih, ki ureja: »zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, družinske prejemke, pogoje in postopek za uveljavljanje posameznih pravic ter druga vprašanja glede izvajanja tega zakona.« (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 2001, 1. čl.)

Veljavna zakonodaja v Republiki Sloveniji, ki se prav tako dotika določenih vidikov družinske politike, se ureja z Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih

(ZZZDR). Sprejet je bil leta 2004, z njim pa se urejajo: »zakonska zveza, razmerja med starši in otroki in med drugimi sorodniki, posvojitve, rejništvo ter varstvo mladoletnih otrok in drugih oseb, ki niso sposobne same skrbeti zase, za svoje pravice in koristi.« (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih 2004, 1. čl.)

Pomembno je omeniti tudi predlog družinskega zakonika iz leta 2009, ki je doprinesel kar nekaj novosti v sklopu družinske zakonodaje, vendar na podlagi referendumu ni bil sprejet. Predlog zakonika ureja: »zakonsko zvezo in razmerja med zakoncema, zunajzakonsko skupnost, z rojstvom otroka in s posvojitvijo nastalo razmerje med starši in otrokom, oblike pomoči države pri težavah partnerskega in družinskega življenja, rejništvo in skrbništvo za otroke in druge osebe, ki potrebujejo posebno varstvo.« (Predlog družinskega zakonika 2009, 1. čl.)

Pomemben vidik pri osnovanju novega predloga družinskega zakonika je bil predvsem posodobitev določenih zakonov in redefinicija družine. Glavni cilj predloga družinskega zakonika je bil predvsem izboljšanje položaja otrok v družinskih razmerjih. Tukaj gre predvsem za: »gre za sistemski premik glede odločanja o ukrepih za varstvo koristi otroka, ki bo z zakonikom skoraj v celoti preneseno s centrov za socialno delo na okrožna sodišča.« (Predlog družinskega zakonika 2009, 31) Predlog zakonika se med drugim osredotoča na: »je hitrejše reševanje zadev na družinskem področju, kar je posebej pri odločanju o ukrepih za varstvo koristi otroka izrednega pomena, saj imajo predolgi postopki za otroka nepopravljive negativne posledice na njegov nadaljnji razvoj.« (Predlog družinskega zakonika 2009, 31) Pomembno vlogo pa prav tako igra pri ostalih področjih kot so izboljšava strokovnega izvajanja dela socialnih centrov (strokovne in svetovalne funkcije), nove pravne ureditve istospolnih življenjskih skupnosti, izboljšanje položaja otroka v aktivnostih in postopkih, ki tečejo v zvezi z njim, ter zmanjševanje števila sporov pred sodišči s predhodnim svetovanjem in družinsko mediacijo. (Predlog družinskega zakonika 2009, 32–33)

3.2 Zakonske opredelitve družine, zakonske zveze...

Družina:

V slovenski zakonodaji po ZZZDR se definicija družine glasi takole: »Družina je življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo.« (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, 2. čl.)

V primerjavi s predlogom družinskega zakonika pa se definicija družine glasi drugače: »Družina je življenjska skupnost otroka z enim ali obema staršema ali z drugo odraslo osebo, če ta trajno skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene dolžnosti in pravice. Zaradi koristi otrok uživa družina posebno varstvo države.« (Predlog družinskega zakonika, 2. čl.)

V tem primeru definiranja družine je razvidno, da je definicija predloga družinskega zakonika širše zastavljena, saj v sam pojem družine prav tako zajema: »nekatero skupnost življenja otroka z odraslo osebo, ki ni njegov roditelj ali posvojitelj, pod pogojema, da v skupnosti vlada individualni (dolgo)trajni odnos skrbi odrasle osebe za otroka in da je ta skupnost tudi pravno blizu družinski skupnosti staršev in otrok, to je, da gredo po pravu odrasli osebi v razmerju do otroka določene pravice in dolžnosti, ki jih imajo sicer starši v okviru starševske skrbi.« (Predlog družinskega zakonika 2009, 5)

V ZZZDR je definicija družine opredeljena precej ožje kot v predlogu družinskega zakonika. Za družino sta potrebna otrok in starš, medtem ko se po predlogu družinskega zakonika šteje za družino tudi otrok ter oseba, ki mu ni nujno starš.

Družina je prav tako omenjena v Ustavi Republike Slovenije: »Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.« (Ustava RS, 53. čl.)

Zakonska zveza:

ZZZDR opisuje zakonsko zvezo kot: »Zakonska zveza je z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene. Pomen zakonske zveze je v zasnovanju družine.« (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, 3. čl.)

Predlog družinskega zakonika pa definira zakonsko zvezo malo drugače: »Zakonska zveza je življenjska skupnost dveh oseb, katere sklenitev, pravne posledice in prenehanje ureja ta zakonik.« (Predlog družinskega zakonika, 3. člen)

Tukaj se vidi občutna razlika med definicijama. Po ZZZDR lahko v zakonsko zvezo vstopita le osebi različnih spolov (moški in ženska), po predlogu družinskega zakonika pa to prav tako velja za dve osebi istega spola. Prav tako predlog družinskega zakonika ne omenja pomena zakonske zveze v zasnovanju družine.

Zakonska zveza je omenjena tudi v Ustavi republike Slovenije: »Zakonska zveza temelji na enakopravnosti zakoncev. Sklene se pred pristojnim državnim organom. Zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej, v družini in v zunajzakonski skupnosti ureja zakon.« (Ustava RS, 53. čl.)

Zunajzakonska zveza:

ZZZDR samega pojma zunajzakonske skupnosti ne omenja, se pa kot alternativna definicija podobne skupnosti omenja v 12. členu kot dalj trajajoča življenjska skupnost: »Dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze, ima zanj enake pravne posledice po tem zakonu, kot če bi sklenila zakonsko zvezo, če ni bilo razlogov, zaradi katerih bi bila zakonska zveza med njima neveljavna; na drugih področjih pa ima taka skupnost pravne posledice, če zakon tako določa.« (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, 12. čl.)

V predlogu družinskega zakonika pa se pojem zunajzakonske skupnosti definira kot dalj trajajoča zveza dveh oseb, ki nista sklenili zakonske zveze, kar prav tako vključuje

istospolne partnerje, ki jih ZZZDR izključuje. S predlogom družinskega zakonika se upošteva (ne glede na čas trajanja) življenjska skupnost dveh oseb, če se jima rodi skupen otrok, s čimer zaščiti pravice in dolžnosti do otroka. Po ZZZDR se mora v tem primeru dokazovati čas trajanja take skupnosti. (Predlog družinskega zakonika 2009, 6)

Otrok:

V ZZZDR sam pojem otroka ni posebej podan, se pa uporablja izraz otrok, mladoletnik in mladoletni otrok. Najpogosteje se uporablja pojem otrok, po večini kot oznako osebe v določeni nižji biološki starosti. (Predlog družinskega zakonika 2009, 168) Sam pojem otroka pa je definiran v predlogu družinskega zakonika: »Otrok je oseba, ki še ni dopolnila 18 let, razen če je že prej pridobila popolno poslovno sposobnost.« (Predlog družinskega zakonika, 5. čl.)

Otrok je prav tako omenjen v Ustavi RS: »Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.« (Ustava RS, 56. čl.)

3.3 Ukrepi družinske politike v Sloveniji

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih ureja zavarovanje za starševsko varstvo in družinske prejemke. Ta zakon je razdeljen na dva dela:

- Pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo
- Pravice do družinskih prejemkov

(Rakar in drugi 2010, 30–40)

3.3.1 Pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo

Pravice, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo, lahko v Sloveniji koristijo starši in druge osebe v primeru, da so zavarovanci po tem zakonu in plačujejo prispevke za

starševsko varstvo. Kot je omenjeno v Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih: »Pravice iz zavarovanja so:

- starševski dopust,
- starševsko nadomestilo,
- pravice iz naslova krajšega delovnega časa.« (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, 7. čl.)

Starševski dopust

Starševski dopust se deli na: porodniški dopust, očetovski dopust, dopust za nego in varstvo otroka ter posvojiteljski dopust.

Porodniški dopust je namenjen: »namenjen je pripravi na porod, negi in varstvu otroka takoj po porodu ter zaščiti materinega zdravja ob rojstvu otroka in po njem. Pravico do porodniškega dopusta ima mati otroka, pod določenimi pogoji pa tudi oče otroka ali druga oseba ali eden od starih staršev otroka [...] če mati umre, zapusti otroka ali če je po mnenju pristojnega zdravnika trajno oziroma začasno nesposobna za delo.« (Rakar in drugi 2010, 40) Porodniški dopust traja 105 dni, mati pa ga mora nastopiti 28 dni pred predvidenim datumom poroda. Če porodniški dopust uporabi oče ali eden od starih staršev, traja le-ta v obsegu 77 dni (saj 28 dni, odštetih od 105, uporabi mati pred porodom). (Rakar in drugi 2010, 41)

Očetovski dopust je namenjen: »očetom, da bi že v najnežnejši dobi otroka skupaj z mamo sodeloval pri negi in varstvu otroka. Oče ima pravico do očetovskega dopusta v trajanju 90 koledarskih dni, pri čemer mora prvih 15 dni dopusta koristiti do dopolnjenega šestega meseca otrokove starosti (sicer ta del očetovskega dopusta zapade), drugih 75 dni pa lahko izrabi najdlje do tretjega leta starosti otroka.« (Rakar in drugi 2010, 41) V primeru, da oče uporabi porodniški dopust namesto matere, ne more koristiti očetovskega dopusta, saj mu ta več ne. Za prvih izkoriščenih 15 dni očetovskega dopusta je dopust plačan v celoti, za ostalih 75 dni očetovskega dopusta pa je financirano plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače. (Rakar in drugi 2010, 41–42)

Dopust za nego in varstvo otrok je namenjen nadaljnji negi in varstvu otroka. Ta se začne uveljavljati neposredno po poteku porodniškega dopusta in traja 260 dni (+ 90 za vsakega dodatnega otroka). Pravico do dopusta za nego in varstvo otrok imata tako mati kot oče, vendar se morata odločiti za obdobje in način izrabe dopusta. Največ 75 dni od dopusta za nego in varstvo otroka lahko starša preneseta in izrabita do osmega leta starosti otroka. (Rakar in drugi 2010, 42–43)

Posvojiteljski dopust je namenjen: »enemu ali obema posvojiteljema, z namenom, da se lahko posvojitelj/posvojitelja in otrok takoj po posvojitvi v celoti posvetijo drug drugemu.« (Rakar in drugi 2010, 44) Posvojiteljski dopust traja 150 dni (če je otrok ob posvojitvi star od enega do štirih let) ali 120 dni (če je otrok star od štirih do deset let). Posvojiteljski dopust lahko izkoristita tudi oba starša hkrati, vendar skupno trajanje dopusta ne sme presegati 120 oz. 150 dni. (Rakar in drugi 2010, 44–45)

Starševsko nadomestilo

Med starševska nadomestila spadajo: »porodniško nadomestilo, očetovsko nadomestilo, nadomestilo za nego in varstvo otroka in posvojiteljsko nadomestilo. Pravico do starševskega nadomestila imajo tiste osebe, ki imajo pravico do starševskega dopusta in so bile zavarovane po tem zakonu pred dnevom nastopa posamezne vrste starševskega dopusta.« (Rakar in drugi 2010, 45) Glede trajanja starševskega nadomestila je določeno, da pripada: »za delovne dneve oz. ure, ko je zavarovanec na starševskem dopustu, kot tudi za praznične in druge proste dni, določene z zakonom.« (Rakar in drugi 2010, 46)

Višina nadomestila za: »polno odsotnost znaša 90 % osnove. Nadomestilo znaša 100 %, kadar osnova ne presega 763,06 evrov (višina minimalne plače), in ne more biti višje od dvakratnika povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji na podlagi zadnjih znanih uradnih podatkov, niti ne more biti nižje od 55 % minimalne plače v Republiki Sloveniji. Izjema je porodniško nadomestilo, pri katerem višina navzgor ni omejena.« (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

Če starša ali druga oseba ne izrabijo dopusta za nego in varstvo otroka [...] lahko pripadajoči del nadomestila za dopust za nego in varstvo otroka izrabijo v obliki dobroimetja za: plačilo varstva otroka, plačilo najemnine za stanovanje in reševanje stanovanjskega vprašanja. Višina dobroimetja je enaka višini neizplačanega nadomestila za nego in varstvo otroka, ne glede na dolžino neizrabljenega dopusta za nego in varstvo otroka. Dobroimetje lahko znaša največ petkratnik pripadajočega mesečnega nadomestila za dopust za nego in varstvo otroka. (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, 46. čl.)

Pravice iz naslova krajšega delovnega časa

Te pravice lahko pridobi: »eden od staršev, ki neguje in varuje otroka, in sicer do tretjega leta starosti otroka; ali eden od staršev, ki neguje in varuje težje gibalno oviranega otroka ali zmerno ali težje duševno prizadetega otroka, in sicer tudi po tretjem letu starosti otroka, vendar največ do 18. leta starosti otroka. Krajši delovni čas mora obsegati najmanj polovično tedensko delovno obveznost.« (Rakar in drugi 2010, 48)

3.3.2 Družinski prejemki

V Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih so družinski prejemki opredeljeni kot: »denarni prejemki, ki obsegajo: starševski dodatek, otroški dodatek, pomoč ob rojstvu otroka, dodatek za veliko družino, dodatek za nego otroka in delno plačilo za izgubljeni dohodek.« (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, 57. čl.)

Starševski dodatek

»Starševski dodatek je denarna pomoč staršem, kadar rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila po tem zakonu.« (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve

in enake možnosti) Pravico do dodatka ima mati, oz. oče v primeru, ko ga mati ne prejema in sicer 77 dni po rojstvu otroka. Trajanje pravice do starševskega dodatka v polnem obsegu je 365 dni od rojstva otroka. Višina starševskega dodatka od 31. maja 2012 znaša 251 evrov. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

Pomoč ob rojstvu otroka

Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni denarni prejemek, ki je namenjen nakupu opreme za novorojenca. Prav tako je mogoče namesto denarne pomoči izbrati opremo za novorojenca v obliki zavitka. Višina pomoči ob rojstvu otroka od 1. julija 2011 znaša 280,75 evrov, znesek pa se usklajuje dvakrat na leto z indeksom rasti cen življenjskih potrebščin. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

Otroški dodatek

»Otroški dodatek je dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka, kadar dohodek na družinskega člana ne presega 99 % povprečne plače v Republiki Sloveniji.« Pravico do otroškega dodatka ima eden od staršev ali otrok, starejši od 18 let, ki je brez staršev ali ne živi s starši v skupnem gospodinjstvu, če tako odloči center za socialno delo, in sicer, če ima prijavljeno prebivališče v Republiki Sloveniji.« (Rakar in drugi 2010, 54–55)

V zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev ima pravico do otroškega dodatka: »eden izmed staršev oziroma druga oseba za otroka s prijavljenim prebivališčem v Republiki Sloveniji, in sicer do 18. leta starosti otroka, če izpolnjuje tudi druge pogoje po zakonu, ki ureja družinske prejemke.« (Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev 2010, 22. čl.)

Julija 2010 so bile uvedene nove spremembe, kjer se po novem otroški dodatek izplačuje samo otrokom do 18. leta, za starejše od 18. let pa se zagotavljajo pravice iz javnih sredstev ter sistema državnih štipendij. (Rakar in drugi 2010, 56)

»Zneski otroškega dodatka se usklajujejo dvakrat letno z indeksom rasti cen življenjskih potrebščin. Za otroke, ki živijo v enostarševski družini, se upošteva 10 % povečanje, če pa predšolski otrok ni vključen v predšolsko vzgojo... se posamezni znesek otroškega dodatka poveča za 20 %.« (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

Dodatek za veliko družino

Dodatek za veliko družino je letni prejemek, ki je namenjen družinam s tremi ali več otroki, ki so mlajši od 18 let oziroma 26 let, če se šolajo in imajo status učenca, dijaka, vajenca ali študenta. Pravico do dodatka [...] ima eden od staršev [...] ali eden od polnoletnih otrok, kadar trije ali več otrok iz iste družine živijo brez staršev. Dodatek za družino s tremi otroki od 1. julija 2011 znaša 393,46 evrov, za družino s štirimi ali več otroki pa 479,83 evrov [...] se izplača v enkratnem znesku. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

Dodatek za nego otroka

»Dodatek za nego otroka je pravica, ki jo lahko uveljavlja eden od staršev za otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo. Do dodatka je upravičen dokler trajajo razlogi oz. do otrokovega 18. leta starosti. Dodatek za nego otroka je mesečni prejemek, ki od 1. julija 2011 znaša 101,05 evrov, za otroke s težko motnjo v duševnem razvoju in težko gibalno oviranega otroka pa 202,17 evrov.« (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

Delno plačilo za izgubljeni dohodek

Delno plačilo za izgubljeni dohodek je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev, kadar prekine delovno razmerje ali začne delati krajši delovni čas zaradi

nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka. To pomeni, da eden od staršev [...] bodisi zapusti dosedanjo službo, začne delati samo 4 ure na dan, ali pa se odjavi iz evidence brezposelnih oseb [...]zato, da ostane doma z otrokom. v tem primeru prejema nadomestilo plače v višini minimalne plače (v primeru 4-urnega delavnika nadomestilo plače v višini polovične minimalne plače), po zakonu pa mu pripada tudi dodatek za nego otroka in najverjetneje tudi otroški dodatek. Eden od staršev je lahko upravičen do delnega plačila najdlje do dopolnjenega 18. leta starosti otroka. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)

3.3.3 Davčne olajšave za vzdrževanega družinskega člana

Davčne olajšave se urejajo z Zakonom o dohodnini, kjer je opredeljeno, pod katerimi pogoji se lahko otroke (ali zakonce) kot vzdrževane člane gospodinjstva uveljavlja za zmanjšanje letne davčne osnove.

Za vzdrževanega družinskega člana se šteje nezaposlen zakonec, ki nima lastnih prihodkov za preživljanje, otrok, mlajši od 18. let oz. do 26. leta, če se šola ali ni zaposlen in nima lastnih dohodkov za preživljanje. (Zakon o dohodnini, 115. čl.)

Davčne olajšave za otroke v Sloveniji so se uvedle šele leta 1991 v obliki zmanjšane davčne osnove. Za prvega otroka, davčna olajšava znaša 10 % povprečne letne plače zaposlenih v Sloveniji, vsak nadaljnji otrok pa jo zviša za 5 %. Davčna olajšava za otroka z motnjami v duševnem ali telesnem razvoju pa znaša 50 % letne povprečne plače. (Vojnovič 1996, 131)

3.4 Otroško varstvo

Predšolsko varstvo v Sloveniji se ureja s pomočjo dveh zakonov:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS 12/1996)
- Zakon o vrtcih (Ur. l. RS 12/1996)

»Temeljne naloge vrtcev so pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroke, izboljšanje kvalitete življenja družin in otrok ter ustvarjanje pogojev za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti.« (Zakon o vrtcih 1996, 2. čl.)

»Predšolsko vzgojo v vrtcih izvajajo javni in zasebni vrtci. V vrtce se vključujejo otroci, ko dopolnijo starost 11 mesecev do vstopa v šolo. Predšolska vzgoja ni obvezna. Zagotavljanje predšolske vzgoje je ena izmed temeljnih nalog občine, zato vrtce ustanovljajo in financirajo občine.« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport)

Z odločbo se določi višina plačila staršev za vrtec, le-to pa izdajo pristojni centri za socialno delo (CSD) s prvim dnevom naslednjega meseca po oddaji vloge. Višina plačila za vrtec se določa v skladu z lestvico z 9 dohodkovnimi razredi. Starši z najnižjimi dohodki so plačila oproščeni, tisti z najvišjimi dohodki pa morajo plačati 77 % cene programa. Starši, z dvema ali več otroki vključenimi v vrtec, plačajo za mlajšega otroka 30 % plačila, ki jim ga je določil center za socialno delo z odločbo, za vsakega nadaljnjega otroka pa so plačila oproščeni. (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport)

3.5 Usklajevanje dela in družine

Družinske politike se ukvarjajo s t.i. usklajevanjem dela in družine, pri čemer se še posebej v evropskih državah večinoma posvečajo večji aktivnosti moških v družinskem življenju. (Rener in drugi 2008, v Rakar in drugi 2010, 63) Pri nas se enakost med spoloma določa z Zakonom o enakih položajih moških in žensk, ki stremi k izboljšanju položaja žensk ter ustvarjanju enakih možnosti žensk in moških na političnem, ekonomskem, socialnem, vzgojno-izobraževalnem ter ostalih področjih družbenega življenja. Prav tako obstaja Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk

in moških (2005–2013) v kateri so določeni cilji in ukrepi za uresničevanje enakosti spolov na posameznih področjih. (Rakar in drugi 2010, 63–64)

Eden izmed problemov pri usklajevanju zasebnih in poklicnih obveznosti je delitev časa, upoštevanje zasebnih potreb v poklicni sferi in usklajevanje potreb zasebnega/družinskega življenja s poklicnimi aktivnostmi. V Sloveniji se še vedno zazna tradicionalna delitev dela med žensko in moškim, pri čemer opravljajo ženske veliko več neplačanega dela (gospodinjstvo, vzgoja, varstvo otrok, itd.). (Rener in drugi 2008 v Rakar in drugi 2010, 64)

Analize usklajevanja družinskega in delovnega življenja kažejo, da je uspešnost usklajevanja odvisna od dejavnikov na treh ravneh (Kanjuo - Mrčela 2005 v Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 22): »

- družbeni (nacionalna zakonodaja in institucionalni okvir)
- organizacijski (prakse in politike delodajalcev)
- individualni (strategije posameznikov/posameznic)«

Analize raziskav so pokazale, da slovenska podjetja še vedno uporabljajo predvsem do družin neprijazne oblike prožnega zaposlovanja (za določen čas), s čimer so povečale negotovost zaposlovanja. Do družin prijazni programi v slovenskih organizacijah pa so zelo redki in večinoma prisotni v večjih organizacijah kjer prevladuje bolj izobrazena delovna sila. (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 22)

Mladi se po večini odločajo za družino, ko imajo dosežene določene cilje. Ti so kakovosten partnerski odnos, zaposlitev za nedoločen čas, rešen stanovanjski problem ter dobre delovne razmere. Pri starševstvu pa vidijo večjo oviro ženske, saj zanositev povezujejo z možnostjo prekinitve delovnega razmerja. Prav tako se mladi strinjajo, da so razlike med materinstvom in očetovstvom, pri čemer so matere bolj vključene v vzgojo otrok. Se pa večina mladih pri ustvarjanju ugodnih razmer za starševstvo večinoma zanaša sama nase, saj od delodajalcev ne pričakujejo veliko, želijo pa si predvsem več razumevanja in večjo časovno in prostorsko prožnost. Veliko več mladih pa pričakuje

tudi prožnejši delovni čas ter nižje cene storitev vrtcev in otroške opreme, staršem naklonjeno davčno zakonodajo, pomoč pri reševanju stanovanjskih problemov itd. (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 86)

3.6 Stanovanjska politika

Stanovanjska politika v Sloveniji si prizadeva: »izboljšati dostopnost do vseh vrst stanovanj in zagotoviti primerne finančne pomoči pri uporabi stanovanj tistim, ki stroškov ne zmorejo plačevati sami [...] ter doseči ravnovesje med ponudbo in povpraševanjem po stanovanjih tako, da bo zagotovljeno zadostno število stanovanj, namenjenih za nakup ali najem.« (Ministrstvo za infrastrukturo in prostor)

Stanovanjske razmere so pomemben del kakovosti življenja posameznika. Priporočila OZN so v Agendi Habitat (1996) določila zahteve za primernost stanovanja: primernost za bivanje (površina, zaščita pred vremenskimi razmerami itd.), pravna varnost uporabe stanovanja, cenovna dosegljivost, dostopnost storitev in infrastrukture, dosegljivost (za ljudi, ki so do njega upravičeni), lokacija in kulturna primernost. Po mnenju mnogih avtorjev je primerno stanovanje prav tako pomembno za posameznikovo samospoštovanje in ugled. (Filipovič v Črnak - Meglič 2005, 189)

V Sloveniji so neprofitna/socialna stanovanja in stanovanjske subvencije glavni instrument stanovanjske socialne politike, ki temelji na strogih kriterijih. (Filipovič 2007, v Rakar in drugi 2010, 67) Za pridobitev neprofitnih/socialnih stanovanj imajo prednost ranljive skupine (invalidi oz. družine z invalidnimi člani, mladi in mlade družine, družine z manjšim številom zaposlenih, družine z več otroki itd.) Za gradnjo neprofitnih stanovanj so namenjena javna stanovanjska posojila pod okriljem Stanovanjskega sklada Republike Slovenije, vendar gradnja neprofitnih stanovanj še daleč ne zadošča potrebam po povpraševanju. (Rakar in drugi 2010, 67–68)

Stanovanjske razmere mladih v Sloveniji imajo tudi širše družbene posledice, kar je še posebej razvidno pri odlaganju osamosvojitve ter snovanju lastne družine. To se kaže še posebej v Sloveniji (za moške 26,9 let in za ženske 24,2 let), kjer se mladi odselijo od doma precej pozneje kot v ostalih evropskih državah, npr. v Avstriji (za moške 22,7 in 20,4 za ženske) ali Švedski (za moške 20,3 in 19,1 za ženske). (Črnak Meglič 2005, 190)

Prav tako se je od leta 1991 spremenilo število najemnih stanovanj. Pred letom 1991 je bilo najemnih družbenih stanovanj 33 %, kar pa je po denacionalizaciji in privatizaciji povzročilo korenito krčenje sklada najemnih stanovanj kljub novopridobljenim neprofitnim stanovanjem. V letu 2002 je najemnih stanovanj, ki so za mlade lažje dostopna, bilo le še 9,1 %. (Mandič in Cirman 2006, 31)

Po letu 1991 se je znatno zmanjšalo število subvencioniranih najemnin. Leta 1990 je subvencijo prejelo 21.000 gospodinjstev, leta 1995 pa se je število prejemnikov pomoči zmanjšalo na 1170 gospodinjstev. Težava pri sistemu subvencioniranja najemnin je to, da je le-ta usmerjen k majhni populaciji prejemnikov denarne pomoči kot edinega ali dodatnega vira preživljanja, ni pa namenjen zagotavljanju stanovanjske najemnine v mejah znosnega dela dohodka gospodinjstva. (Vojnovič 1996, 157)

Zakon o nacionalni stanovanjski varčevalni shemi in subvencijah mladim družinam za prvo reševanje stanovanjskega vprašanja (ZNSVS¹) določa subvencijo v obliki določenega zneska, ki vsako leto pripada mladi družini v pomoč pri reševanju stanovanjskega vprašanja. K temu se šteje: prvi nakup, gradnja, rekonstrukcija, sprememba namembnosti ali najem stanovanja, ki pa mora ustrezati površinskim normativom, predpisanim v stanovanjskem zakonu. Subvencija pripada družini največ 8 let. (Rakar in drugi 2010, 68)

¹ Zakon o nacionalni stanovanjski varčevalni shemi.

4 Družinska politika v Kanadi

Družinska zakonodaja je veja zakonodaje, ki se ukvarja z družinskimi problemi. V večini primerov o problemih dotikajo parov, ki so živeli v zakonski zvezi ali kaki drugi obliki skupnosti in sedaj živijo ločeno. Ti problemi pa so lahko prav tako problemi ljudi, ki niso bili v nobeni zvezi oz. skupnosti ter imajo skupaj otroka, ali primer, ko stari starši zaprosijo za skrbništvo nad otrokom. (The Canadian Bar Association)

4.1 Kanadska družinska zakonodaja

Kanadska zakonodaja o družinski politiki je opredeljena v več aktih ter ustavi. Dva glavna akta oz. zakona, ki se dotikata družinske tematike, sta Divorce Act in Family Law Act. Divorce Act določa postopke razveze, zahtevke za plačevanje podpore oz. preživnine, skrbništvo in stike v primeru razveze. Family Law Act pa določa plačevanje podpore oz. preživnine, delitev lastnine, skupnega imetja ter skupnega prebivališča. (Ministry of the Attorney General)

Divorce Act se nanaša le na osebe, ki so, ali so bile v zakonski zvezi, ter deluje na federalni ravni (velja za vso državo ter v vseh provincah, zakoni iz tega zakonika pa se večinoma obravnavajo na vrhovnem sodišču). Family Law Act pa se po večini nanaša na vse ostale osebe (neporočene partnerje, skrbnike, prav tako pa tudi na poročene partnerje in osebe, ki niso otrokovi starši, vendar imajo nanje prav tako pomemben vpliv itd.), vendar se uveljavlja na provincialni ravni, kar pomeni, da imajo različne province lahko različne zakone oz. zakonodajo (zakoni iz tega zakonika se po večini obravnavajo na vrhovnem in družinskem sodišču). S tema dvema zakonoma se ukvarjata dve vrsti sodišč. (The Canadian Bar Association)

Glede na to, da je večina zakonov v Kanadi, ki obravnavajo družinsko zakonodajo, urejena na federalni in provincialni ravni, se bom pri provincialnih zakonih posvetila predvsem Ontariu.

4.2 Zakonske opredelitve družine, zakonske zveze...

Družina:

V sami zakonodaji se ne pojavlja opis družine, kot je to pri nas; obstajata dve definiciji družine, ki se uporabljata tudi v statistične namene: statistična družina in ekonomska družina. Statistična družina je definirana kot zveza poročenega para ali zunajzakonska skupnost z otroki od enega ali obeh partnerjev ali brez otrok; ali en starš, ne glede na zakonski stan, z vsaj enim otrokom, ki živi v istem prebivališču. Vsi člani določene statistične družine živijo v istem prebivališču. Partnerja sta lahko istega ali nasprotnega spola, otroci pa so lahko biološki ali posvojeni, ne glede na njihov zakonski stan ali starost, vse dokler živijo v istem prebivališču in nimajo lastnih partnerjev ali otrok, ki bi živeli v istem prebivališču.

Vnuki, ki živijo pri starih starših, brez prisotnosti staršev prav tako spadajo v statistično družino. (Concept: Census Family 2006)

Ekonomska družina je definirana širše in se nanaša na dve osebi ali več, ki živijo skupaj in so v sorodstvenih vezeh, poročene, v zunajzakonski zvezi, posvojene ali v rejništvu. Vsi ljudje znotraj statistične družine so prav tako del ekonomske družine. Če z njimi živijo še dodatni sorodniki, so ti prav tako zajeti v ekonomsko družino, ki morebiti ne spadajo v statistično družino. (Concept: Census Family 2006)

Od leta 2001 spadajo pod zunajzakonske partnerje prav tako istospolni pari, od leta 2006 pa se istospolni pari priznavajo tudi v zakonskih zvezah. (Concept: Census Family 2006)

Pojavlja se še ena definicija, ki definira status družine kot status sodelovanja v odnosu starša in otroka. (Ontario Human Rights Commission)

Zakonska zveza:

Zakonska zveza je definirana v Civil marriage Act kot zakonita zveza dveh oseb. Partnerska zveza ne zagotavlja enakopravnosti za istospolne partnerje, zato v enakovrednem dostopu do zakona v civilne namene priznavajo le zakonsko zvezo kot edino uradno zvezo partnerjev, s čimer zagotavljajo ohranjanje človeškega dostojanstva v skladu z njihovo ustavo. (Civil marriage Act 2005, preambula)

Zakonska zveza je temeljna institucija v kanadski družbi, zato je odgovornost kanadskega parlamenta ohranjanje te institucije, saj jača zavezanost v zvezah ter predstavlja temelje družinskega življenja mnogim Kanadčanom. (Civil marriage Act, preambula)

Zunajzakonska skupnost:

Zunajzakonska skupnost ni posebej definirana, saj se večinoma enači z zakonsko skupnostjo. V Ontariu je zunajzakonska zveza sicer posebej definirana le v sklopu preživnine, kjer morata partnerja neprekinjeno živeti skupaj vsaj 3 leta (število let je odvisno od provincialnih zakonov) ali imeti skupaj otroka (biološkega ali posvojenega) ter živeti v trajni zvezi. (Family Law Act 1990, 29. čl.)

Otrok:

Definicija otroka je opisana v Divorce Act kot »otrok zakonske zveze«, ki velja za otroka dveh sedanjih ali bivših zakonskih partnerjev, ki je mladoleten in upravičen do njihove oskrbe ali je polnoleten in nesposoben skrbeti zase zaradi bolezni ali ostalih vzrokov. (Divorce Act 1985, 2. čl. (1))

Prav tako je otrok definiran v Child and Family Services Act kot oseba, ki je mlajša od 18 let. (Child and Family Services Act 1990, 3. čl. (1))

4.3 Ukrepi družinske politike v Kanadi

Kanadski pristop k družinski politiki se razlikuje od slovenskega pristopa. Zakonodaja ter politike so usmerjene predvsem k samozadostnosti, družinski zasebnosti in individualizmu. Država se pri družinskih vprašanjih po večini poslužuje minimalističnega pristopa. Eden izmed glavnih faktorjev v pristopu kanadske družinske politike je njena sestava, kjer se na federalni ravni posveča predvsem varstvenim dodatkom, medtem ko se na provincialni ravni posvečajo večinoma socialni pomoči in drugim storitvam (svetovanja itd.). (O'Hara 1998, 8)

Kanada je v letu 1998 zaradi visoke stopnje revščine pri otrocih sprejela pobudo imenovano »National Child Benefit«, s katero poskušajo pomagati socialno ogroženim družinam z otroki ter izboljšati življenja teh otrok. Ta pobuda se osredotoča na področja otroških dodatkov, daje pobude glede otroškega varstva, zdravstvenim zavarovanjem itd. (National Child Benefit) Kritiki tukaj opozarjajo, da je taka pobuda usmerjena predvsem k otrokom, ne pa k družinam, ter reševanju zaposlenosti staršev socialno ogroženih otrok. (O'Hara 1998, 9)

Statistike v Kanadi, opravljene leta 1994, kažejo, da si glede na to, da naj bi 50 % staršev ostalo doma, da bi skrbeli za otroke, tega ne morejo privoščiti. (O'Hara 1998, 27)

Kljub temu da v Kanadi obstajajo določene strategije družinskih politik na provincialnih ravneh, se na federalni ravni takih strategij ne dotikajo. (O'Hara 1998, 37)

4.3.1 Starševski dopust in nadomestilo

V Kanadi je tako na voljo 15 tednov porodniškega dopusta in 35 tednov plačanega starševskega dopusta, ki ga lahko koristita oba starša (ali ga delita ali pa ga koristi samo eden izmed njiju). Višina plačanega dopusta znaša 55 % povprečne plače državljana oz.

leta 2013 največ do 501 dolar na teden. V provinci Quebec pa imajo za starševske, porodniške in posvojiteljske dopuste ustanovljen poseben program, imenovan »Quebec Parental Insurance Program«. (Service Canada)

4.3.2 Dohodkovna varnost

Dohodkovna varnost je vedno igrala precej veliko vlogo v družini. Zaradi vedno večjega deleža žensk v sklopu delovne sile, še posebej tistih z otroki, je morala kanadska vlada uvesti nove reforme dohodkovni varnosti družin. Dva programa sta leta 1945 pokazala, da so družine z otroki ekonomsko bolj ranljive kot tiste brez otrok. To sta bila davčna olajšava za vzdrževanega otroka in družinski dodatki. Prav tako je bilo uvedenih veliko programov socialnovarstvene pomoči, ki naj bi pomagali socialno ogroženim družinam. Leta 1966 so se ti programi zajeli v »Canada Assistance plan« (CAP), ki je imel pomemben vpliv na osnovanje nadaljnjih programov. (Jenson in Thompson 1999, vii)

Dohodkovna varnost v Kanadi se je skozi leta spreminjala. Ukinili so univerzalni družinski dodatek in davčno olajšavo za vzdrževanega otroka ter leta 1995 sprejela nov sklop programov za dohodkovno varnost, v katerih so uvedli iniciativo, imenovano »National Child Benefit«. (Jenson in Thompson 1999, viii)

Leta 1972 je vlada predstavila program imenovan »Child Care Expense Deduction«, ki je omogočil staršem kriti stroške otroške oskrbe v obliki davčnega odtegljaja. Danes je ta program eden izmed največjih univerzalnih programov v Kanadi. (Jenson in Thompson 1999, 12)

Plačilo za izgubljeni dohodek

Delavsko zavarovanje zagotavlja nadomestila (Compassionate Care Benefits) začasno brezposelnim osebam, ki so prekinile delovno razmerje, da lahko skrbijo za močno obolele družinske člane s smrtnim tveganjem. (Service Canada)

Otroški dodatek

Danes se otroški dodatki uveljavljajo v sklopu »Universal Child Care Benefit« (UCCB), ki zagotavlja finančno pomoč družinam z otroki, mlajšimi od 6 let. Za vsakega otroka je namenjenih 100 dolarjev na mesec oz. 1200 dolarjev na leto. (Service Canada)

Dodatek za nego otroka

Dodatek za nego otroka »Child Disability Benefit« (CDB) je neobdavčen dodatek za družine, ki skrbijo za otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka, mlajšega od 18 let. Od julija 2013 do junija 2014 lahko dodatek znaša največ 2,626 dolarjev na leto oz. 218,83 dolarjev na mesec. (Service Canada)

4.3.3 Davčne olajšave

Oseba lahko uveljavlja pravico do davčne olajšave (Caregiver amount tax), če pomaga vzdrževati vsaj eno osebo, ki je:

- otrok ali vnuk vlagatelja ali njegovega partnerja (poročen ali živeč v zunajzakonski skupnosti);
- sestra, brat, nečakinja, nečak, teta, stric, starš ali stari starš vlagatelja ali njegovega partnerja (poročen ali živeč v zunajzakonski skupnosti).

(Service Canada)

4.4 Otroško varstvo

CAP se osredotoča na varstvo otrok (tudi v poznejših letih), še posebej pri otrocih brez starševske oskrbe. Odločili so se predvsem uvesti javni sistem otroškega varstva, ki bi bil dostopnejši staršem z nižjimi dohodki, vendar so se take družine hitro znašle v težavah,

saj zaradi pomanjkanja prostora take oskrbe ter omejitve subvencij niso mogle najti dovolj prostora za otroke po ugodni oz. dosegljivi ceni. (Jenson in Thompson 1999, vii – viii)

Vpliv CAP-a pa se je pokazal tudi pri osnovanju nadaljnjih programov v sklopu otroškega varstva. Glede na to, da je bil CAP osredotočen predvsem na družine z nizkimi dohodki, so se ostale družine znašle v težavah glede varstva otrok. CAP je bil osredotočen le na financiranje ter omogočanje otroškega varstva samo tistim, ki so socialno ogroženi, zato se je primanjkljaj otroškega varstva pokazal pri družinah z večjim dohodkom. (Jenson in Thompson 1999, 12)

V Kanadi se ugotavlja, da večina otrok, ki so mlajši od 4 oz. 5 let (odvisno od province) niso deležni reguliranega oz. nadzorovanega varstva. Problema, ki se pojavlja v sklopu nereguliranega varstva, so se dotaknili v študiji, opravljeni leta 2005, kjer so prav tako zajeli neregulirano varstvo otrok. Odkrili so, da je kvaliteta takega varstva nižja kot pri reguliranem. Ne glede na vprašanje kvalitete pri nereguliranem varstvu, pa se stroški, ki jih starši plačujejo nereguliranim ponudnikom varstva, upoštevajo pri davčnih olajšavah, kar pomeni, da so taki ponudniki financirani od države oz. iz javnih sredstev. Sicer so se po državi začeli pojavljati programi, ki nudijo regulirano varstvo tudi za mlajše otroke, od 3. do 5. leta starosti, vendar se večina programov nanaša predvsem na starejše otroke, ki so že vključeni v šolski izobraževalni sistem (od petega leta dalje). Tukaj se predvsem pojavlja problem usklajevanja dela in skrbi za otroke, saj se storitve varstva za mlajše otroke po večini izključuje iz nacionalnih politik, kar pušča mlajše otroke v rokah nereguliranih ponudnikov otroškega varstva. Pri tem se pojavljajo razprave glede skrbi samih staršev za lastne otroke, vendar se ne upošteva dejstvo, da sta skrb za družino in druge obveznosti odvisne od ostalih okoliščin, ki niso zmeraj v dosegu lastne volje oz. želja. (Anderson 2012, 22–23)

4.5 Usklajevanje dela in družine

Nedavne spremembe zdravstvenih in socialnih storitev v Kanadi so pripeljale do številnih problemov v sklopu usklajevanja dela in družine, saj so zmanjšale možnosti negovanja. Zmanjšanje vladnega financiranja na zdravstvenem in socialnem področju ter področju finančne varnosti so v nasprotju z vedno večjo potrebo po negovanju, ki po večini poteka neformalno ter neplačano. Raziskava GSS (2002) je pokazala, da je v negovanje vključenih več zaposlenih moških kot zaposlenih žensk. Prav tako je raziskava Health Canada (2002) razkrila dramatične razlike med spoloma, kjer je bilo 77 % negovalcev, ne glede na tip družine, ženskega spola. (Duxbury in drugi 2009, 30–32) Za moške je značilno, da opravljajo delo negovalca bolj fleksibilno, lahko ga kombinirajo s službo, v primerjavi z ženskami, ki nimajo tako fleksibilnih možnosti usklajevanja dela in družine oz. skrbi in negovanja. (Gignac in drugi 1996; Armstrong in Kits 2004 v Duxbury in drugi 2009, 33)

Posamezniki, ki poskušajo usklajevati delo s skrbjo za družino, se soočajo z različnimi problemi, kot so pomanjkanje energije v službi, zmanjšana produktivnost, menjava službe s službo z manjšo odgovornostjo ali celo prenehanje delovnega razmerja. (Murphy in drugi v Duxbury in drugi 2009, 36) Posledice teh problemov pa se kažejo tudi na finančni plati, saj zmanjševanje delovnega časa ali celo prekinitev delovnega razmerja močno vpliva na dotok denarja, ki je pomemben pri skrbi za otroke in družino še posebej zato, ker je večina negovalcev neplačanih in opravlja delo neformalno. (Duxbury in drugi 2009, 36)

Pri usklajevanju dela in družine na provincialni ravni so v Kanadi oblikovali politike, ki zagotavljajo očetovski ter porodniški dopust (za matere). Plačani dopusti so dosegljivi preko delovnega zavarovanja. Prav tako je na voljo neplačan dopust, ki se ga da izkoristiti v vseh provincah v državi. (Jenson in Thompson 1999, viii)

4.6 Stanovanjska politika

Glavna načela, po katerih bi moral potekati napredek stanovanjske politike v Kanadi so vzpodbujanje samozadostnosti, enakih možnosti, spoštovanje različnosti, zagotavljanje dostopa do različnih programov enake kvalitete itd. (Carter in Polevychok 2004,1)

Kanada je imela do 1980. leta zelo pestro stanovanjsko politiko, opremljeno s številnimi programi, ki so vzpodbujali gradnjo stanovanj za socialno ogrožene posameznike in družine, izboljšavo sosesk itd. Ti programi so bili financirani na federativni ravni s sodelovanjem provincialnih akterjev. S povečevanjem dolga in vsesplošnim pomanjkanjem sredi 1980-ih je vlada ukinila skoraj celotno financiranje stanovanjskih projektov, kar je vodilo v ukinitvev financiranja na provincialni ravni, saj je bil finančni delež takih projektov brez pomoči države prevelik. V zadnjih nekaj let se je Kanada po večini osredotočila na programe, ki se posvečajo predvsem pomoči brezdomcem in osebam z nižjimi dohodki. (Carter in Polevychok 2004, 3–4)

Populacija v Kanadi se zmanjšuje, s čimer pa se ne zmanjšujejo potrebe po novih stanovanjih in stanovanjski politiki. Kljub manjšanju števila populacije, se večajo določeni deli le-te, kot so upokojenci, imigranti in samohranilci, katerih stanovanjske zahteve so drugačne od ostalih. Večina teh skupin se srečuje s stanovanjskimi problemi in koristi socialno pomoč, kar nakazuje na povezavo stanovanjske in ekonomske politike. Delež finančno dostopnih stanovanj za ogrožene skupine se manjša, prav tako pa veliko takih stanovanj ne dosega primernih kriterijev (cenovna dosegljivost, primernost ter ustreznost življenjskih razmer itd.). (Carter in Polevychok 2004, 5–11)

Bivališče ima 4 pomembne dimenzije, ki vplivajo na posameznika: fizično, finančno, lokacijsko in psihološko. Fizična dimenzija se navezuje na kvaliteto bivališča in njegovo stanje; finančna dimenzija se osredotoča na stroške najema oz. nakupa ter vzdrževanja; lokacijska dimenzija je lokacija samega bivališča ter okoliških storitev, infrastrukture in soseske, v kateri je bivališče; psihološka dimenzija pa se nanaša na občutek ponosa, na

izražanje statusa ter postavljanja temeljev za družino, kar po mnenju Kanadčanov predstavlja bivališče. (Dunn 2003 v Carter in Polevychok 2004, 12)

Eden izmed glavnih problemov, s katerimi se soočajo socialno ogroženi posamezniki, je zamrznitev subvencij za stanovanjske stroške, medtem ko se višina najemnin veča (kar med drugim povzroča primanjkljaj takih bivališč), s čimer so pahnjeni v še večjo revščino. Višina najemnin lahko znaša tudi do 50 % plače socialno ogroženih posameznikov. (Carter in Polevychok 2004, 20)

Po številnih opravljenih raziskavah strokovnjaki ugotavljajo, da imajo slabe bivanjske razmere lahko negativne posledice na otrokovo psihološko stanje. Raziskava, opravljena leta 1992 v Torontu, je pokazala, da je 18 % primerov odvzema otrok staršem povezanih s stanovanjskimi problemi. (Carter in Polevychok 2004, 26)

Stanovanjska politika se prav tako ukvarja s položajem žensk. Ženska plača je leta 2000 povprečno znašala 80 % moške plače, ženske so se soočale z višjo stopnjo brezposelnosti in z 20 % višjo revščino. Diskriminacija žensk se prav tako občuti pri odnosu institucij do njih, saj ženske težje dobijo posojila od finančnih institucij, diskriminacija žensk pa se kaže tudi v odnosu najemodajalcev, ki pogosto nočejo dajati stanovanj v najem mladim mamicam, pripadnicam manjšin ali ženskam z nižjimi dohodki. (Carter in Polevychok 2004, 27–28)

5 Primerjava družinskih politik na izbranih področjih

5.1 Sestava družin

Kanada:

Sestava družin v Kanadi se je od leta 2001 do leta 2011 spremenila. Leta 2001 je večinsko prevladujoč tip družine predstavljal zakonski par (70,5 %), sledile pa so družine zunajzakonskih partnerjev s komaj 13,8 %. Tipe družin z najmanjšim deležem pa so predstavljale enostarševske družine, ženske z otroki, ki so dosegale 12,7 %, ter očetje z otroki, ki so dosegali komaj 2,9 %. Iz tega je razvidno, da so po večini prevladovale dvostarševske² družine (84,3 %) naproti enostarševskim (15,7 %). (Portrait of Families and Living arrangements in Canada 2011 2012, 5)

Glede na popis leta 2011, so dvostarševske družine še vedno prevladujoč tip družin v Kanadi, saj dosegajo 83,7 % vseh družin, medtem ko enostarševske predstavljajo le 16,3 % vseh družin. Opazna je sprememba znotraj dvostarševskih družin, saj se delež zakonskih parov manjša (67 %), delež zunajzakonskih partnerjev pa povečuje (16,7 %). Delež zunajzakonskih partnerjev je tako leta 2011 prvič presegel delež enostarševskih družin. Sestava enostarševskih družin se v zadnjih desetih letih ni preveč spremenila, delež mater z otroki se je do leta 2011 dvignil na 12,8 %, delež očetov z otroki pa na 3,5 %. (Portrait of Families and Living arrangements in Canada 2011 2012, 5)

Slovenija:

Po podatkih, pridobljenih iz Statističnega urada Republike Slovenije, je možno razbrati, da se je sestava družin od leta 2002 do leta 2011 spremenila. Leta 2002 je bila najpogostejša oblika družine zakonski par z otroki (53 %), ki so še vedno prevladujoča družinska »organizacija«, vendar njihov delež že nekaj desetletij upada. Naslednji tip družine so zakonski pari brez otrok (21 %), sledijo pa jim matere z otroki (16 %), družine

² Poročen par ali par, ki živi v zunajzakonski skupnosti z otroki ali brez njih.

zunajzakonskih partnerjev z otroki (5 %), najmanj številne pa so bile družine očetov z otroki (3 %) ter zunajzakonskih partnerjev brez otrok (2 %). (Vertot 2013)

Podatki za zadnja tri desetletja kažejo, da se v Sloveniji povečuje število družin brez otrok ter enostarševskih družin. Najpogostejši tip družine v Sloveniji (popis leta 2011) je še vedno zakonski par z otroki (41,8 %), sledijo jim zakonski pari brez otrok (22,1 %), tesno pa se jim približujejo matere z otroki (21,1 %). Danes je vsaka četrta družina enostarševska, v zadnjih tridesetih letih pa se je ravno enostarševski tip družine najbolj povečal. Tukaj očetje z otroki dosegajo 4,1 % delež, kar se v zadnjih tridesetih letih ni drastično spremenilo. Delež zunajzakonskih partnerjev z otroki je 8,7 %, delež zunajzakonskih partnerjev brez otrok pa 2,1 %. Čeprav se v zadnjih letih že več kot polovica otrok rodi neporočenim staršem, zunajzakonske skupnosti še vedno niso prevladujoč tip družine med mladimi. (Žnidaršič 2011, 38)

Statistično gledano, so bili v teh raziskavah zakonski in zunajzakonski partnerji brez otrok obravnavani kot tip družine, vendar se po socioloških definicijah ne obravnavajo kot družina, saj jim manjka koncept dvogeneracijskosti.

Ravno take spremembe v sestavi družin v obeh državah kličejo po novih spremembah družinskih politik, še posebej na področjih otroškega varstva, stanovanjske politike ter usklajevanja dela in družine.

5.2 Otroško varstvo

Kanada:

V Kanadi sta Kershaw in Anderson predlagala program, imenovan »New Deal«, s katerim bi preoblikovala del družinske politike ter omogočila lažji in kvalitetnejši dostop do otroškega varstva za vse družine. Glede na to, da se vedno večji delež žensk zaposluje in prispeva k družinskim dohodkom, prav tako pa se povečujejo stroški življenja ter stroški prebivališča, se današnje družine srečujejo s problemi usklajevanja časa, ki ga

preživijo doma in v službi, med drugim pa se srečujejo z odločitvami ali naj sami skrbijo za otroke ali jim zagotovijo otroško varstvo. (Anderson 2012, 23–24)

»New Deal« tako predlaga tri rešitve, ki bi pripomogle k boljšemu in kvalitetnejšemu usklajevanju družine in službe. Uvedba materinskih in očetovskih ugodnosti, ki bi omogočile vsem staršem dovolj časa in sredstev, da bi preživeli čas doma z otroki vsaj do njihovega 18 mesca starosti. Dostopna bi jim bila tudi brezplačna starševska podpora oz. svetovanja in programi, ki bi jim pomagali ter svetovali pri njihovi novi vlogi staršev. Med drugim bi se zagotovila usposabljanja za neregulirane ponudnike otroškega varstva, s katerim bi si pridobili certifikate in izboljšali kvaliteto varstva, ki bi bilo prav tako financirano z javnimi sredstvi; to bi zagotavljalo, da cena varstva ne bi znašala več kot 10 dolarjev na dan, s čimer bi postalo kvalitetno varstvo dostopnejše vsem. Sicer tukaj avtorja opozarjata, da se število otrok pod tretjim letom, ki bi bili deležni otroškega varstva, ne bi povečalo, razlika, ki pa jo »New Deal« prinaša, pa bi se pokazala v prehodu od nereguliranega varstva k starševskemu varstvu pri otrocih, mlajših od 18 mesecev, in prehod od nereguliranega varstva k reguliranemu varstvu pozneje. (Anderson 2012, 24)

Slovenija:

V Sloveniji se varstvo otrok dotika pomembne teme financiranja vrtcev. Eden izmed problemov družin s povprečnimi in nadpovprečnimi dohodki je visoka cena varstva v vrtcih. Plačujejo do osemkrat višjo ceno kot tisti v 1. plačilnem razredu, kar je ena izmed najvišjih cen v Evropi (višja je le v Švici in Franciji). V Beli knjigi o šolstvu je predlagana rešitev, da bi bilo treba plačilno lestvico preurediti tako, da bi se ustrezno prilagodile meje razredov oz. prehodi med njimi, s čimer bi bila dejanska plačila staršev za varstvo otrok sorazmerna z njihovimi dohodki znotraj plačilnih razredov. (Krek in Metljak 2011, 98–99)

Predlagan je bil nov način financiranja predšolske vzgoje in varstva, kjer naj bi država igrala enako vlogo financiranja kot pri osnovnem, srednjem in visokem šolstvu. Pri tem bi država financirala stroške dela, občine in starši pa bi prevzeli stroške materiala, storitev in živil, kar naj bi obsegalo okrog 25 % cene programa vrtca. S tako ureditvijo bi

se cena vrtca za starše znižala za okrog 75 %. Zaenkrat večino bremena prevzemajo nase občine in starši, država pa v manjšem delu sofinancira varstvo drugega in vseh nadaljnjih otrok, ki so hkrati vključeni v vrtec, s sprejetjem tega modela pa je načrtovana ukinitvev brezplačnega vrtca za drugega in vse nadaljnje otroke; prav tako pa bi se ukinito postopno sofinanciranje cene programov staršem za tri-, štiri- in petletnike, saj bi s predlogom enakomerno porazdelili znižanje cene programov za vse vključene otroke ter z občinskimi prihranki zagotovili zadostno število mest v vrtcih. (Golubovič, 2009)

Družinska politika v Sloveniji se je pri otroškem varstvu odrezala bolje kot večina članic EU, kjer bi naj dosegala »barcelonske cilje«, ki določajo, da je treba zagotoviti otroško varstvo za 90 % otrok od treh let do šoloobvezne starosti in za 33 % otrok, mlajših od treh let. (Evropska komisija 2013)

5.3 Stanovanjska politika

Kanada:

Kanada se mora predvsem osredotočiti na ponovno gradnjo finančno dosegljivih stanovanj za socialno ogrožene posameznike in družine. Med drugim se mora osredotočiti na gradnjo stanovanj, ki odstopajo od dosedanjih standardov nuklearne družine, in se bolj posvetiti gradnji stanovanj, primernih za starejše, samohranilske družine ter imigrante. S tem se bo rešil problem brezdomstva, dosežena bo možnost za vrnitev otrok v skrb staršem ter ekonomski status ljudi. Prav tako se lahko izboljša status žensk in otrok v sklopu stanovanjske politike. Zagotavljanje primernih stanovanj za samohranilke in ženske z nižjimi dohodki bi preprečile delež nasilja nad ženskami in otroki v družini, saj se velik delež žensk in otrok, ki so zlorabljeni, vrača oz. se ne more odseliti od storilca zaradi stanovanjske stiske. (Carter in Polevychok 2004, 3–28)

Slovenija:

V Sloveniji se stanovanjske razmere na splošno izboljšujejo, vendar so za prebivalce z nižjimi dohodki in najemnike še vedno neugodne. Ti dve skupini posameznikov pa se prav tako soočata s težko poravnavo stanovanjskih stroškov. Problemi pri nakupu ali

najemu ustreznih stanovanj pa se dotikajo tudi gospodinjstev s povprečnimi dohodki kar povzročajo visoke cene stanovanj, nakupi preko stanovanjskega sklada Republike Slovenije po nižjih cenah in neprofitni najemi pa so za večino nedostopni zaradi omejenih sredstev ter presežni ponudbi tržnih stanovanj. Stanovanjska politika bi se morala manj osredotočati na spodbujanje lastništva ter bolj na spodbujanje neprofitnega najemništva. (Čelebič 2010, 52)

Mandič in Filipovič - Hrast sta v raziskovalni nalogi Kako izboljšati ponudbo najemnih stanovanj v Mestni občini Ljubljana iz leta 2012 predlagali zagon stanovanjske zadruga s podporo MOL-a in njenega javnega stanovanjskega sklada, ki bi z zagotavljanjem večje ponudbe neprofitnih stanovanj prinesla koristi tudi drugim sektorjem ter pripomogla k njihovim rešitvam (brezdomstvo, mestne preнове, gospodarski razvoj, zaposlovanje, itd.). (Mandič in Filipovič - Hrast v Dekleva 2013, 119)

»Kooperative so socialno-ekonomske strukture, ki združujejo skrb za preživetje in skrb za skupne socialne potrebe. Temeljijo na vrednotah družbene odgovornosti, demokratičnosti, pravičnosti in enakopravnosti. Stanovanjske cooperative oz. zadruga so namreč zasebne organizacije, ki imajo velik interes zagotavljanja stanovanja po neprofitni oz. stroškovni najemini. Zagotavlja vmesno obliko stanovanj med tradicionalnim najemom in lastništvom; kooperativa je lastnik stavbe [...], kooperanti pa so formalni najemniki, vendar so vključeni v odločanje in volijo upravo cooperative.« (Habjan v Dekleva 2013, 128–129) Ker gre za neprofitno organizacijo, tudi država in lokalne skupnosti nimajo zadržkov pri podpori njihovem obstoju in delovanju., kot del zasebnega sektorja pa v veliki meri prevzamejo nase delo, ki bi po večini padlo na javni sektor, in ga tako razbremenijo. (Habjan v Dekleva 2013, 128–129)

5.4 Usklajevanje dela in družine

Kanada:

Večji delež žensk v Kanadi se sooča z neskladji med delom in družino, kar je še posebej odraz neenakovredne delitve družinskih obveznosti med starši, med drugim pa na take

razlike med spoloma vplivajo socializacija in tradicionalne spolne vloge, ki so še danes zasidrane v kanadski družbi. (Armstrong in Amrstrong 2001; Frederick in Scarlach 1999; Ward-Griffin 1995 v Duxbury in drugi 2009, 42–43)

Raziskava, opravljena 1993 (Neal in drugi), je pokazala, da fleksibilni urniki ter politike, ki so prijaznejše do potreb staršev pri pomoči usklajevanja dela in družine, vplivajo in celo dvigujejo moralo ter zmanjšujejo stres na delovnem mestu. (Duxbury in drugi 2009, 44)

Pri tem predstavlja pomembno vlogo pri usklajevanju dela in družine pomoč družinam pri oskrbi, ki jo nudijo različne vrste programov ter informiranost o obstoju takih storitev. Na tem področju je pomembno predvsem dalje razvijati in razširiti izobraževalne, informacijske in podporne programe, ki bi pomagali pri lažjem usklajevanju dela in družine. (Keefe, 2003 v Duxbury in drugi 2009, 45)

V Kanadi je leta 2004 program, imenovan »Compassionate Care Benefits Employment Insurance« (CCB), uvedel eno izmed glavnih delovnih politik, ki se dotika usklajevanja dela in družine ter skrbi zanjo. Tega programa se prav tako dotikajo razprave o njegovi izboljšavi, ki naj bi vključevalo višje subvencije za negovalce, redefinicijo oziroma razširjenje pojma odnosa negovanja tudi na širše sorodstvo, sosede in prijatelje, razširitev programa, ki bi zagotavljal dostop do pogodbenega, bolj fleksibilnega in začasnega dela itd. (White and Keefe, 2005 v Duxbury in drugi 2009, 46) Fleksibilno obliko delovnega urnika pa prav tako predlaga »New Deal«, s čimer bi se omogočila družini prijaznejša delovna politika ter skrajšal oz. prilagodil delovni čas po potrebi vsakega posameznika. (Kershaw 2011, 11)

Slovenija:

Glede usklajevanja družinskega in delovnega življenja je MDDSZ podprlo podeljevanje certifikata Družini prijazno podjetje, v okviru programa EQUAL. Pridobitev certifikata je svetovalni in revizorski postopek, ki pomaga delodajalcem uvajati ukrepe za boljše upravljanje s človeškimi viri, še posebej pa se daje poudarek usklajevanju družinskega in poklicnega življenja zaposlenih v teh podjetjih. (Rakar in drugi 2010, str. 65–66) Taka

podjetja imajo pozitiven, aktiven odnos do potreb staršev na delovnem mestu ter uvajajo spremembe na delovnem mestu na osnovi vzajemnosti ter razumevanju potreb zaposlenih in organizacije. (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 102)

Večina organizacij (94 %) je v organizacijsko prakso že uvedla enega ali več družini prijaznih ukrepov (časovna prožnost pri prihodu in odhodu z dela, prednost pri načrtovanju počitnic, delo od doma, organizacija športnih aktivnosti za zaposlene, itd.), še preden so se vključile v proces certificiranja. (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 106)

Problem, na katerega opozarjajo pri družini prijaznih politikah v Sloveniji, pa so še posebej negativne posledice, ki vplivajo na zaposlene in podjetja. Posledice dela s krajšim delovnim časom lahko vplivajo na nižji zaslužek zaposlenih, ni pa nujno, da se obseg nalog s krajšim delovnim časom sorazmerno zmanjša. (Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 163) Pojavi se lahko tudi spolna diskriminacija na trgu dela, vsaj dokler se za te oblike dela odločajo predvsem ženske, kar lahko ovira tudi njihovo nadaljnjo kariero. (Schwartz 1996, Schumacher 2005:27 v Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 163) Lahko pa pride tudi do nesoglasij med sodelavci z družinskimi obveznostmi ter med tistimi brez njih. (Bevan in drugi 1999:3 Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 164) Družinam prijazne politike imajo lahko tudi negativne posledice za podjetja, predvsem v organizaciji, saj lahko taka delovna politika pripelje do premajhnega števila navzočih delavcev. (Woodland in drugi 2003 v Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 165) Ena izmed posledic je lahko manj pridobljenih izkušenj in manj pridobljenega dodatnega izobraževanja za zaposlene, kar se čuti tudi pri storilnosti podjetja. (Gray 2002:17 v Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 165) Tukaj je vprašljiva tudi motivacija zaposlenih, saj imajo tisti z družinskimi obveznostmi posebne privilegije, kar lahko vpliva na ostale zaposlene. Da bi se ti negativni učinki preprečili, je treba spreminjati korporativno kulturo in hkrati z uvajanjem družini prijaznih ukrepov zaposlene brez družinskih obveznosti, s pomočjo predavanj, pripraviti na to, da bodo razumeli potrebe drugih. (Gray 2002: 6–7 v Černigoj - Sadar in Kanjuo - Mrčela 2007, 166)

6 Ključne ugotovitve

V razpravah in raziskavah, opravljenih v obeh državah, na temo družinske politike, se kažejo velike spremembe na področju družine in zakonodaje, ki potrebuje prenovo. Upadanje števila tradicionalnih (nuklearnih) družin in naraščanje števila ostalih tipov družin kliče ne samo po novih definicijah družine, ampak tudi novih družinskih politikah, ki bi bile le-tem bolj naklonjene.

Razširjena definicija zakonske skupnosti v Kanadi, ki se uporablja v pravne in statistične namene, kaže premike k boljšim rešitvam družinskih problemov, katerih se Slovenija še ne poslužuje. Eden izmed glavnih problemov slovenske zakonodaje je nenaklonjenost družinske politike do istospolnih partnerjev, ki še danes nimajo dostopa do zakonske zveze in ostalih pravic, ki temu sledijo (npr. posvojitve). Že sama definicija zakonske skupnosti ne vključuje istospolnih partnerjev ter upošteva tradicionalni namen oz. vlogo osnovanja družine, s čimer se sistematično izključuje določen delež populacije, za razliko od kanadske definicije, ki je bolj inkluzivna in naklonjena istospolnim partnerjem. To se je pokazalo z zavrnitvijo predloga novega družinskega zakonika, ki bi posodobil definicije in zakonodajo, ki bi bolj ustrezala sestavi prebivalstva in družin ter njihovim potrebam.

Čeprav je delež različnih tipov družin v obeh državah dokaj različen, se pri obeh kažejo isti trendi sprememb sestave družin. Tako v Kanadi kot v Sloveniji sta prevladujoča tipa družin še vedno zakonski par, katerega delež vsako leto upada, po drugi strani pa se v obeh državah veča delež družin zunajzakonskih partnerjev. Večje razlike se kažejo v enostarševskih družinah, kjer se sestava le-teh v Kanadi ni drastično spremenila (manjši porast) za razliko od enostarševskih družin v Sloveniji, kjer je njihov porast večji.

V obeh državah se družine spopadajo s podobnimi problemi, predvsem pri financiranju in dostopnosti otroškega varstva. V obeh primerih so se družinske politike slabo soočile s potrebami prebivalstva in se osredotočile predvsem na družine z nizkimi dohodki

medtem, ko se družine s srednjim in višjim dohodkom začenjajo soočati s problemi cenovne in prostorske dostopnosti otroškega varstva. Tako so v Kanadi predlagali »New deal«, ki bi izboljšal kvaliteto otroškega varstva in omogočil staršem določene ugodnosti, kar bi jim zagotovilo več časa za preživetje z novorojenci. Ponuja tudi starševsko podporo in svetovanja, osredotoča pa se tudi na kvaliteto otroškega varstva ter regulira cenovno dostopnost za vse. Sicer družinska politika v Sloveniji ustrezno uravnava pogoje za doseganje »barcelonskih ciljev«, vendar se še vedno sooča s težavami financiranja, tako pri občinah, še posebej pri reševanju prostorske problematike, kot tudi z neustreznimi mejami plačilnih razredov, ki preobremenjujejo družine s povprečnimi ali višjimi dohodki.

Obe državi se pri stanovanjski politiki osredotočata na ranljive skupine (mlade družine, brezdomci, invalidi, socialno ogroženi, starejši itd.), vsepovsod pa se opozarja na probleme žensk pri stanovanjski dostopnosti. Glede na to, da so področja družinske politike med seboj preprejena, je izključenost žensk na ostalih področjih tudi razlog izključenosti na stanovanjskem področju. Zaradi slabših ekonomskih razmer oz. diskriminacije (manjša plača, višja stopnja brezposelnosti), večinske skrbi za družino ter vpetosti v še vedno prevladujočo patriarhalno družbo so jim prav tako omejene možnosti pri najemu oz. nakupu stanovanja. Kot ugotavljata Boškić in Filipovič, je ranljivost na stanovanjskem področju povezana predvsem z drugimi področji in sama pogosto ne pride v ospredje, dokler ni povezana z drugimi vrstami ranljivosti (socialne, zdravstvene, psihične težave). (Boškić in Filipovič 2002 v Črnak - Meglič 2005, 190)

V Sloveniji se število najemnih stanovanj, ki so lažje dostopna še posebej za mlade ter ogrožene skupine, manjša. Stanovanjska politika v Sloveniji ima pomembno vlogo, še posebej pri osamosvajanju in osnovanju novih družin. Stanovanjska politika bi se morala manj osredotočati na spodbujanje lastništva in bolj na spodbujanje neprofitnega najemništva. (Čelebić 2010, 52) Na žalost pa tako v Sloveniji kot v Kanadi še ni videti velikih premikov glede situacije mladih posameznikov in družin, ki bi jim omogočile lažje in samostojnejše življenje.

Situacija v delovnem okolju je precej podobna v obeh državah. Majhna vključenost moških v negovanje oz. skrb za družino, kar po večini opravljajo ženske, predstavlja enega izmed mnogih problemov pri usklajevanju dela in družine. Del nosijo tudi delodajalci, ki še vedno nimajo dovolj posluha za družinske potrebe. Sicer se v obeh državah kažejo iniciative za izboljšanje delovnih razmer in politik, ki bi bile družini prijazne (CCB in New deal v Kanadi ter Družini prijazno podjetje v Sloveniji), vendar je njihov napredek precej počasen. Pomembno se je osredotočiti tudi na negativne posledice, ki jih lahko prinašajo fleksibilne oblike zaposlitve, še posebej brez sodelovanja ostalih področij, ki bi se med seboj dopolnjevala ter blažila negativne učinke.

Treba bi bilo vpeljati čim več prožnih oblik dela, ki bi imele čim manjši vpliv na položaj žensk na trgu dela, prav tako pa bi bilo treba spodbujati očete k izrabi dopusta za nego in varstvo otrok. (Rakar in drugi 2010, 141) S tem bi se začeli znatnejši premiki k večji enakopravnosti med spoloma na delovnem in družinskem področju.

Mislím, da družinske politike, tako v Sloveniji kot v Kanadi, neustrezno odgovarjajo na trenutne družbene razmere vsaj na nekaterih področjih. Med tem, ko so v Resoluciji o temeljnih oblikovanju družinske politike definirani cilji, ki naj bi jim slovenska družinska politika sledila, se doseganje le-teh redko uresničuje. Sicer se teoretični premiki k izboljšavam opazijo na nekaterih področjih, kot je izenačevanja spolov na delovnem mestu ter usklajevanja dela in družinskega življenja s pomočjo projekta Družini prijazno podjetje, vendar te spremembe potekajo prepočasi in ne dobivajo potrebne podpore z ostalih področij. Pomanjkanje sodelovanja med različnimi sektorji pa se prav tako odraža v Sloveniji in Kanadi, kjer družinske politike ne dosegajo zelenih ciljev tudi na stanovanjskem področju ter področju otroškega varstva, predvsem pri cenovni dostopnosti, financiranju in ravnovesju med ponudbo in povpraševanjem po stanovanjih oz. pomanjkanju prostora za otroško oskrbo.

7 Literatura

1. Anderson, Lynell. 2012. From Rose-Coloured Glasses to Reality: Addressing the Family Policy Deficit in Canada. *Healthcare Quarterly* 15 (4): 18–25.
2. Bach, Richard. 1991. *Iluzije: prigode upornega mesije*. Ljubljana: Verhovec.
3. Carter, Tom in Chesya Polevychok. 2004. *Housing Is Good Social Policy*. Ottawa: Canadian Policy Research Network Inc. (CPRN) Dostopno prek: <http://www.cprn.org/doc.cfm?doc=1131&l=en> (10. avgust 2013).
4. Government of the province of Ontario. 1990. *Child and Family Services Act*. Dostopno prek: http://www.e-laws.gov.on.ca/html/statutes/english/elaws_statutes_90c11_e.htm (26. julij 2013).
5. Government of Canada. 2005. *Civil marriage Act*. Dostopno prek: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-31.5/page-1.html> (26. julij 2013).
6. Čelebič, Tanja. 2010. *Socialni razgledi 2009*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/publikacije/socialni_razgledi/?no_cache=1 (13. avgust 2013).
7. Černigoj - Sadar, Nevenka in Aleksandra Kanjuo - Mrčela, ur. 2007. *Delo in družina: s partnerstvom do družini prijaznega delovnega okolja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Črnak – Meglič, Andreja. 2005. *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Založba Aristej.

9. Dekleva, Bojan, ur. 2013. *Pot do trajne in varne nastanitve za stanovanjsko izključene*. Ljubljana: Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice.
10. Government of Canada. 1985. *Divorce Act*. Dostopno prek: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/D-3.4/page-1.html> (26. julij 2013).
11. Duxbury, Linda, Christopher Higgins in Bonnie Schroeder. 2009. *Balancing Paid Work and Caregiving Responsibilities: A Closer Look at Family Caregivers in Canada*. Dostopno prek: <http://www.cprn.org/doc.cfm?doc=1997&l=en> (10. avgust 2013).
12. Evropska komisija. 2013. *Otroško varstvo: Komisija poziva države članice, naj storijo več*. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-495_sl.htm (8. oktober 2013).
13. Government of the province of Ontario. 1990. *Family Law Act*. Dostopno prek: http://www.e-laws.gov.on.ca/html/statutes/english/elaws_statutes_90f03_e.htm#BK21 (26. julij 2013).
14. Golubovič, Brane. 2009. *Čas za spremembo financiranja predšolske vzgoje?* Dostopno prek: http://www.lds.si/si/medijski_center/blog/4608/detail.html (15. avgust 2013).
15. Jenson, Jane in Sherry Thompson. 1999. *Comparative Family Policy: Six Provincial Stories*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks. Dostopno prek: <http://www.cprn.org/doc.cfm?l=en&doc=433> (1. avgust 2013).
16. Kershaw, Paul. 2011. *Does Canada Work for All Generations?* Dostopno prek: <http://earlylearning.ubc.ca/media/publications/Family%20Policy%20Reports>

- [%20and%20Resources/does_canada_work_for_all_generations_on.pdf](#) (16. avgust 2013).
17. Keržan, Dorijan. 2006. Razveza poroke in družine. V *Prava poroka*, ur. Zdravko Kobe in Igor Pribac, 61–74. Ljubljana: Krtina.
18. Krek, Janez in Mira Metljak, ur. 2011. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Dostopno prek: <http://www.belaknjiga2011.si/publikacije.php> (15. avgust 2013).
19. Mandič, Srna in Andreja Cirman, ur. 2005. *Stanovanje v Sloveniji 2005*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. *Ministry of the Attorney General*. Dostopno prek: <http://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/> (26. julij 2013).
21. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije. 2009. *Predlog družinskega zakonika*. Dostopno prek: http://kronika.visoko.si/wp-content/uploads/2009/10/predlog_dru%C5%BEinskega_zakonika.pdf (15. avgust 2013).
22. *Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti*. Dostopno prek: <http://www.mddsz.gov.si> (26. junij 2013).
23. *Ministrstvo za infrastrukturo in prostor*. Dostopno prek: <http://www.mzip.gov.si/> (7. oktober 2013).
24. *Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport*. Dostopno prek: <http://www.mizs.gov.si> (1. avgust 2013).

25. *National Child Benefit*. Dostopno prek: <http://www.nationalchildbenefit.ca> (1. avgust 2013).
26. O'Hara, Kathy. 1998. *Comparative family policy: Eight Countries' Stories*. Ottawa: Canada Policy Research Networks. Dostopno prek: http://www.cprn.org/documents/15734_en.pdf (1. avgust 2013).
27. *Ontario Human Rights Commission*. Dostopno prek: <http://www.ohrc.on.ca/en> (26. julij 2013).
28. Pšunder, Majda. 1994. *Knjižica za učitelje in starše*. Maribor: Založba Obzorja.
29. Rakar, Tatjana, Nada Stropnik, Ružica Boškić, Polona Dremelj, Mateja Nagode in Nadja Kovač. 2010. *Raziskava o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke*. Ljubljana: Inštitut republike Slovenije za socialno varstvo. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/rodnost-koncno_porocilo.pdf (25. junij 2013).
30. Renner, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. ur. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
31. Satir, Virginia. 1995. *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
32. *Service Canada*. Dostopno prek: <http://www.servicecanada.gc.ca> (6. avgust 2013).
33. Statistics Canada. 2006. *Concept: Census Family*. Dostopno prek: <http://www.statcan.gc.ca/concepts/definitions/cfamily-rfamille-eng.htm> (26. julij 2013).

34. --- 2012. *Portrait of Families and Living arrangements in Canada 2011: Families, households and marital status, 2011 Census of Population*. Dostopno prek: <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2011/as-sa/98-312-x/98-312-x2011001-eng.pdf> (15. avgust 2013).
35. *The Canadian Bar Association*. Dostopno prek: <http://cbabc.org> (25. julij 2013).
36. Tomori, Martina. 1994. *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.
37. *Ustava RS (URS)*. Ur. l. RS 33/1991. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_USTA1.html (25. julij 2013).
38. Vertot, Nelka. 2013. *Izbrane podobe družin v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=880 (15. avgust 2013).
39. Vojnovič, Maja, ur. 1996. *Situacijska analiza o položaju otrok in družin v Sloveniji*. Ljubljana: Slovenski odbor za UNICEF.
40. *Zakon o dohodnini (ZDoh)*. Ur. l. 117/2006. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ZAKO4697.html (1. avgust 2013).
41. *Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP)*. Ur. l. RS 97/2001. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO1430.html (29. julij 2013).
42. *Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS)*. Ur. l. RS 62/2010. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO4780.html (31. julij 2013).

43. *Zakon o vrtcih (ZVrt)*. Ur. l. 12/1996. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ZAKO447.html (1. avgust 2013).
44. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1)*. Ur. l. RS 69/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r02/predpis_ZAKO4132.html (24. junij 2004).
45. Žnidaršič, Tina. 2005. *Družine v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=549 (23. junij 2013).
46. --- 2011. *Ljudje, družine, stanovanja*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5462 (15. avgust 2013).